

EFTAN VALVONTAVIRANOMAISEN PÄÄTÖS,**N:o 121/97/KOL****tehty 24 päivänä huhtikuuta 1997,****Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 53 artiklan soveltamismenettelystä asian
KOM 020.0130 — TFB osalta****(Ainoastaan norjan- ja englanninkieliset tekstit ovat todistusvoimaisia)**

EFTAN VALVONTAVIRANOMAINEN, joka

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 21. pöytäkirjan 1 artiklan,

ottaa huomioon valvontaviranomaisen ja tuomioistuimen perustamisesta tehdyn EFTA-valtioiden välisen sopimuksen neljännen pöytäkirjan toisen luvun ja erityisesti sen 3 artiklan 1 kohdan,

ottaa huomioon Treforedlingsindustriens Bransjeforeningin hakemuksen puuttumattomuustodistuksen saamiseksi ja saman yhdistyksen ilmoituksen poikkeuksen myöntämiseksi valvontaviranomaisen ja tuomioistuimen perustamisesta tehdyn sopimuksen neljännen pöytäkirjan toisen luvun 2, 4 ja 5 artiklan mukaisesti,

ottaa huomioon EFTAn valvontaviranomaisen 3 päivänä heinäkuuta 1996 tekemän päätöksen menettelyn aloittamisesta asian osalta,

on antanut valvontaviranomaisen ja tuomioistuimen perustamisesta tehdyn sopimuksen neljännen pöytäkirjan toisen luvun 19 artiklan 1 kohdan ja 19 artiklan 2 kohdan sekä saman pöytäkirjan neljännen luvun mukaisesti kyseisille yrityksille ja asianomaisille luonnollisille ja oikeushenkilöille mahdollisuuden esittää kantansa EFTAn valvontaviranomaisen 3 päivänä heinäkuuta 1996 antamassa vastaväitetiedoksiannossa esittämien vastalauseiden osalta,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

sekä katsoo, että

I. TOSISEIKAT**1. Ilmoittaminen**

- (1) Treforedlingsindustriens Bransjeforening (TFB), Norjan paperi- ja selluteollisuuden yhdistys, teki 22. helmikuuta 1996 jäsentensä nimissä ilmoituksen Norjassa 22. tammikuuta 1986 tehdystä raakapuun ja hakkeen ostamista koskevasta maantieteellisten markkinoiden jakamista koskevasta sopimuksesta (virkesfordelingsavtalen), tarkoituksenaan pyytää puuttumattomuustodistusta tai poikkeusta ETA-sopimuksen 53 artiklan perusteella. Sopimukselle ei ollut määrätty päättymispäivää, mutta ilmoituksen mukaan se ei ollut enää muodollisesti voimassa⁽¹⁾. Valvontaviranomaiselle esitettiin 26. maaliskuuta 1996 aiemman sopimuksen korvaava tarkistettu markkinoiden jakamista koskeva sopimus, joka oli hyväksytty TFB:n vuosikokouksessa 25. maaliskuuta 1996.
- (2) Ilmoitukseen sisältyi TFB:n jäsenten välinen epäsuora sopimus, jonka mukaan TFB:llä oli oikeus neuvotella hinnoista ja muista kuitupuukaupan ehdoista jäsentensä nimissä metsänomistajien järjestöjen kanssa käytävien keskitettyjen hintaneuvottelujen aikana. Osapuolet peruivat kuitenkin ilmoituksen sopimuksesta valvontaviranomaiselle 16. syyskuuta 1996 lähettämässään kirjeessä, jossa tuodaan julki, että TFB:n jäsenet ovat päättäneet olla toimimatta yhdessä TFB:n puitteissa kyseisten hintaneuvottelujen aikana. Myöhemmin osapuolet vahvistivat kirjallisesti, että TFB:n jäsenillä ei ole hintoja tai muita kauppaehtoja koskevaa kansallista yhteistyötä niiden ostaessa raakapuuta tai haketta. Asian saaman käänteen johdosta valvontaviranomainen ei ryhdy tässä asiassa toimenpiteisiin.

⁽¹⁾ Useita TFB:n jäseniä edustavan Østfoldtømmer ANS -hankintaorganisaation EFTAn valvontaviranomaiselle 2.11.1995 lähettämän kirjeen mukaan sopimuksen oli määrä päättyä 31.12.1995.

2. Osapuolet

2.1. TFB

- (3) TFB on kaikkien Norjan puunjalostusteollisuudessa toimivien yhtiöiden välinen yhteistyöelin (ks. jäljempänä), jossa käsitellään muun muassa puuraaka-aineen ostamista kyseisen teollisuuden tarpeisiin. TFB:n tarkoituksena sen perussääntöjen mukaan on valvoa jäsentensä yhteistä etua, toimia keskusteluareenana pohdittaessa puun ja keräyskelpoisen paparin kaupan yhteisiä etuja sekä tehdä yhteistyötä muiden teollisuuden yhteenliittymien kanssa.
- (4) Osa TFB:n toiminnasta on perinteisesti liittynyt paperi- ja selluteollisuuden sellun ja hakkeen ostoja koskeviin hintaneuvotteluihin sekä sellun ja hakkeen jakeluun jäsenille virkesfordelingsavtalen -sopimuksen kautta. Jäsenet ovat kuitenkin tehneet varsinaiset hankintasopimukset itsenäisesti tai yhteisten hankintaorganisaatioiden välityksellä.
- (5) TFB:tä johtavat yleiskokous ja hallintoneuvosto. Toiminta tapahtuu kuitenkin pääasiassa näiden elinten nimeämässä työryhmissä, joissa jäsenet ovat edustettuina.
- (6) Puunhankintaa käsittelevä työryhmä (Virkesutvalget, jäljempänä 'puunhankintaryhmä') vastaa TFB:n jäsenten kuitupuun ja hakkeen hankintaan liittyvistä asioista. TFB:n luonnehdinnan mukaan puunhankintaryhmä on foorumi, jossa keskustellaan ilmoituksen kohteena olevan sopimuksen täytäntöönpanosta sekä poliittisista aiheista kuten metsäpolitiikasta ja infrastruktuurista.

2.2. TFB:n jäsenet⁽¹⁾

- (7) Borregaard Industries Ltd (Borregaard), jonka liikevaihto on 3 155 miljoonaa Norjan kruunua, on Orkla Groupiin (liikevaihto 20 800 miljoonaa Norjan kruunua) kuuluva kemian osasto. Siihen kuuluu Hokksundissa sijaitseva Hellefosin ja Kragerøssa sijaitseva Vafosin puunjalostuslaitos (paperi ja sellu).
- (8) M. Peterson & Søn AS on paperiteollisuudessa toimivan Peterson Groupin (vuonna 1995 liikevaihto 3 390 miljoonaa Norjan kruunua) emoyhtiö. Peterson Moss AS käyttää Groupissa ainoana raakapuuta ja valmistaa kraftlineria. Sen liikevaihto on 852 miljoonaa Norjan kruunua.
- (9) Norske Skogindustrier ASA (Norske Skog) on Norjan suurin puunjalostusyhtiö ja sen liikevaihto on 9 170 miljoonaa Norjan kruunua. Suurimman omistajaryhmän muodostavat metsänomistajien yhteenliittymät, joiden hallinnassa on 30 prosenttia (36 prosenttia)⁽²⁾ yhtiön osakkeista. Yhtiön eniten puuta käyttävät yksiköt ovat Nordenfjeldske Treforedling, Follum ja Saugbrugsforeningen, joiden päätuotteena on paperi, sekä Tofte Industrier ja Folla CTMP, jotka tuottavat pääasiassa sellua.
- (10) A/S Egeland's Verk toimii puunjalostus- ja koneenrakennusalailla. Sen liikevaihto vuonna 1995 oli 46 miljoonaa Norjan kruunua.
- (11) Hunsfos Fabrikker AS (Hunsfos) tuottaa pääasiassa paperia ja rakennuslevyä; vuonna 1995 sen liikevaihto oli 859 miljoonaa Norjan kruunua.
- (12) Rena Karton AS tuottaa erityyppisiä rasiakartonkeja. Sen liikevaihto on 296 miljoonaa Norjan kruunua.
- (13) Fritzøe Fiber AS on Laagen Skogindustrier AS:n⁽³⁾ kokonaan omistama tytäryhtiö. Se toimii selluntuotannon alalla ja jonkin verran myös sähköntuotannossa. Fritzøen liikevaihto vuonna 1995 oli 209 miljoonaa Norjan kruunua.
- (14) Rygene-Smith & Thommesen AS (Rygene) tuottaa selluloosaa. Sen liikevaihto vuonna 1995 oli 126 miljoonaa Norjan kruunua.

⁽¹⁾ Liikevaihtoa koskevat luvut ovat vuodelta 1994 ellei toisin mainita. Luettelossa olevat jäsenet ovat kuitupuun suurimpia käyttäjiä TFB:ssä.

⁽²⁾ Prosenttimäärä äänistä.

⁽³⁾ Ilmoituksessa ei ole Laagen Skogindustrier AS -yhtiötä koskevia tietoja.

- (15) A/S Union toimii pääasiassa paperinvalmistajana, sähköntuottajana ja kaupallisen omaisuuden ostajana ja myyjänä. Sen liikevaihto vuonna 1995 oli 1 250 miljoonaa Norjan kruunua. Norske Skog omistaa 57,4 prosenttia (47,8 prosenttia)(¹) A/S Unionin osakkeista.

3. Sopimus

- (16) Virkesfordelingsavtalen, jäljempänä 'VA-sopimus', on TFB:n jäsenten välinen sopimus. Sopimus noudattaa periaatetta, jonka mukaan jokainen yksittäinen puunjalostusteollisuuden toimija ostaa raakapuun ja hakkeen "luonnolliselta hankinta-alueeltaan" eli alueelta, joka on lähinnä kyseistä jalostusyksikköä ja sen omia metsiä. Norjan viranomaisten jo aikaisemmin asettamien kiintiöiden pohjalta sopimukseen osallistuvat yhtiöt on jaettu neljään maantieteelliseen alueeseen alla olevan taulukon mukaisesti. Kolmelle näistä alueista on myönnetty prosenttimääräinen kiintiö kaikista näitä alueita koskevista raakapuun- ja haketoimituksista. Pohjois-Norjan alue ei kuulu tähän kiintiöjärjestelmään. Sopimuksen mukaan yksittäisille yhtiöille myönnettävät osuudet määrätään kullakin alueella sijaitsevien yhtiöiden välisillä sopimuksilla.

Taulukko 1

Raakapuun ja hakkeen alueelliset osuudet (¹)

Alue	Pääasialliset sopimukseen osallistuvat yhtiöt	Kiintiö
Itä	Saugbrugsforeningen (Norske Skog), Peterson ja Borregaard (Østfoldtømmerin kautta tehdyt yhteisostot), Rena Karton	39,64 %
Länsi	Tofte Industrier ja Follum (Norske Skog) ja Union (Norsk Virken kautta tehdyt yhteisostot), Hellefos ja Vafos (Borregaard), Fritzøe Fiber	51,60 %
Etelä	Egelands Verk, Rygene, Hunsfos	8,76 %
Pohjoinen	Nordenfjeldske Treforedling ja Folla CTMP (Norske Skog) (Norsk Virken kautta tehdyt yhteisostot)	ei kiintiötä

(¹) Taulukko on laadittu TFB:n antamien tietojen perusteella.

- (17) Viime vuosina on alueiden maantieteellinen sijainti tullut TFB:n mukaan entistä tärkeämmäksi ja kokonaistarjontaan perustuvien kiintiöiden merkitys käytännössä vähentynyt.
- (18) Tarkistettu sopimus on jonkin verran yksinkertaistettu versio edellisestä VA-sopimuksesta. Otsikon mukaan sopimus koskee yhteistyötä määriteltäessä Norjan raakahavupuun ja hankkeen osuuksia kaikkien TFB:n puuta käyttävien jäsenten kesken. Sopimuksen tarkoitus on varmistaa, että saatavissa olevaan norjalaiseen raakapuuhun ja hakkeeseen liittyvä logistiikka hoidetaan järkipäisesti Norjan markkinoilla. Tarkistettu sopimus perustuu edellisen VA-sopimuksen kiintiöihin ja maantieteelliseen jakoon. Maantieteelliset alueet pysyvät samoina; niihin tehdään vain muutamia pieniä tarkistuksia. Uudessa sopimuksessa ei kuitenkaan viitata nimenomaisesti eri alueiden kiintiöihin.
- (19) Joitakin määräyksiä sovelletaan raakapuun ja hakkeen eri alueille myönnettäviin osuuksiin. Kunnissa, joissa ostajia on enemmän kuin yksi, parhaillaan käytössä olevat osuudet säilytetään "lyhyellä aikavälillä". Päämääränä on kuitenkin kuntien jakaminen uudelleen ostajien kesken niin, että logistiikka pystytään hoitamaan mahdollisimman järkevästi. Hankkeen osalta aiemmin kyseiselle yritykselle tavaraa toimittanut saa jatkaa toimittamista.
- (20) Lisäksi tuodaan julki, että TFB:n jäsenet ratkaisevat tilapäisistä tarjonta- tai kysyntävaihteluista aiheutuvat tilanteet keskusteltuaan ensin puunhankintaryhmän kanssa. TFB:n hallintoneuvosto tarkistaa sopimusta vuosittain.

(¹) Prosenttimäärä äänistä.

- (21) VA-sopimuksen hyödyntämiselle ja täytäntöönpanolle ei ole määrätty muuta muotoa kuin mahdollisuus keskustella ja sopia kutupuun ja hakkeen hankintaan liittyvistä asioista puunhankintaryhmässä. Myöskään kuljetukseen tai muun logistiikan yhteensovittamisesta ei sopimuksessa määrätä.

4. Tuote

- (22) Raakapuulle on ominaista erittäin pitkä tuotantoaika istutuksesta taloudellisesti optimaaliseen hakkuuaikaan. Pohjoismaissa saattaa kasvu aika täysikasvuiseksi sahatukiksi olla 70–100 vuotta. Periaatteessa metsän laatu paranee ja siten sen arvo kasvaa ajan myötä tiettyyn rajaan asti. Näin ollen yksittäisen metsänomistajan on mahdollista normaalisti "varastoida" raakapuuta jättämällä se kaatamatta ilman, että sen arvo vaarantuisi.
- (23) Raakapuuta voidaan luonnehtia välituotteeksi, jota käytetään puusta valmistettaviin tuotteisiin kuten paperiin, pahviin ja sahatavaraan. Korkealaatuinen osa tukkipuusta myydään pääasiassa sahapuuksi saha- ja puuteollisuudelle (joista jäljempänä käytetään nimitystä 'sahat'); jäljelle jäävä osa päättyy etupäässä kuitupuuksi paperi- ja selluteollisuuden tarpeisiin. Pienehkö osa korjatusta raakapuusta käytetään lämmitykseen, usein yksityistalouksissa. Raakapuuta kaadetaan vuosittain kaikkiaan noin 10–12 miljoonaa kuutiometriä, josta 8–9 miljoonaa kuutiometriä myydään metsäteollisuuden kuitupuuna tai sahatavarana. Kaadettava raakapuu on pääasiallisesti kuusta (77 prosenttia) ja mäntyä (20 prosenttia). Lehtipuun, joka on pääasiassa koivua, osuus puun kokonaiskorjuusta on vain noin 3 prosenttia.
- (24) Kaadettu raakapuu on tuotteena muotonsa vuoksi hankala käsitellä ja sen määrät hintaan nähden huomattavia. Käsitely eli puun korjuu ja kuljetus vaatii erikoiskoneita ja siitä aiheutuvat kustannukset muodostavat suhteellisen korkeiksi. Arvioiden mukaan saha- ja kuitupuun kokonaiskustannuksista keskimäärin 25 prosenttia on kuljetuskustannuksia.
- (25) Kuitupuun käyttäjät eli pääasiassa paperi- ja selluteollisuus käyttävät teollisuuspuuna noin 40 prosenttia kotimaassa kaadetusta raakapuusta, mikä vastaa noin 3–4 miljoonaa kuutiometriä puuta. Sahapuun käyttäjien, lähinnä sahojen, osuus on noin 5 miljoonaa kuutiometriä. On arvioitu, että 35–38 prosenttia sahojen käyttämästä sahapuusta päättyy hakkeeksi. Tuotantoteknisillä parannuksilla tämä osuus on nykyisellään ehkä saatu hieman pienemään. Hake myydään lähes yksinomaan käytettäväksi paperin ja sellun tuotantoon. Hakkeen muu käyttö, kuten lämmitysbrikettien valmistaminen, ei näytä olevan taloudellisesti kannattava vaihtoehto. Suurten hakemäärien vuoksi hakekauppaa pidetään elintärkeänä sahojen kannattavuudelle.
- (26) Kuitupuu voidaan jakaa eri laatuluokkiin puutyypin ja -laadun mukaan. Paperin- ja selluntuotanto on usein erikoistunutta, jolloin vain yksi tai muutama kuitupuun tyyppi ja laatu saattaa olla teknisesti ja taloudellisesti käyttökelpoinen. Esimerkiksi TFB:n jäsenistä useimmat pystyvät käyttämään tuoretta kuusta, jotkut niistä pystyvät käyttämään kaikkia kuusilaatuja ja eräät sekä kuusta että mäntyä. Myös hake voidaan jakaa tyyppin ja laadun mukaan riippuen sahalla käytetystä puusta sekä hakkeen tuoreudesta.

5. Markkinat

- (27) Kansallisten tilastojen mukaan Norjan teollisuudelle myydyn, määrältään 8,5 miljoonan kuutiometrin raakapuun bruttoarvo vuosina 1993/1994 oli 2,5 miljardia Norjan kruunua. Arvo laski lähinnä puunkorjuun vähenemisen vuoksi vuodesta 1989/1990, jolloin bruttoarvo oli 3,8 miljardia Norjan kruunua. Vuonna 1994 viennin vastaava arvo oli 121 miljoonaa Norjan kruunua ja tuonnin arvo 657 miljoonaa Norjan kruunua. Keskimäärin noin 50 prosenttia markkinoille saatetuista kaadetusta raakapuusta myytiin sahoille ja hieman pienempi määrä paperi- ja selluteollisuudelle. Koska sahapuun hinta on korkeampi, sen osuus metsänomistajien saamista tuloista on noin kaksi kolmannesta.

5.1. Raakapuun toimittajat

- (28) Suurin osa (78 prosenttia) Norjan metsäalasta kuuluu noin 126 000 yksityiselle metsänomistajalle. Noin 75 prosenttia näistä viljelee lisäksi maata. Pienehkö osa metsäalasta (12 prosenttia) on julkisessa omistuksessa, pääasiassa valtion omistamalla Statsskog-yhtiöllä, ja yksittäisillä kunnilla. Metsäteollisuuden omistusosuus on suhteellisen merkityksetön eli vain 2–3 prosenttia koko metsäalasta.
- (29) Norges Skogeierforbundiin (NSF), joka on suurin metsänomistajien yhteenliittymistä, kuuluu noin 57 000 metsänomistajaa, jotka jakaantuvat 19 aluejärjestöön ja 446 paikallisyhdistykseen. NSF-järjestelmään kuuluvat tuottavat keskimäärin noin 75 prosenttia Norjassa kaadetuista raakapuusta. Kaikki metsänomistajat, jotka ovat NSF:n jäseniä, ovat velvollisia myymään kaiken korjatun markkinakelpoisen raakapuunsa oman maantieteellisen alueensa NSF:ään kuuluvalla aluejärjestöllä. NSF-järjestelmän kautta myydyin raakapuun määrä oli vuonna 1994 noin 2 miljardia Norjan kruunua.
- (30) Monet suuremmista yksittäisistä metsänomistajista ovat jäsenenä toisessa metsänomistajajärjestössä, Norskogissa. Norskogissa on tällä hetkellä noin 200 jäsentä. Nämä jäsenet tuottavat noin 5–10 prosenttia Norjassa kaadetuista raakapuusta. Jäsenten on myytävä 50 prosenttia kaatamastaan raakapuusta Norskogin kautta.
- (31) Statsskog on valtion omistama yritys, joka korjaa ja myy puuta valtion ja kirkon omistamista metsistä. Sen osuus on noin 5–10 prosenttia Norjassa kaadetun raakapuun kokonaistuotannosta.
- (32) Noin 68 000 pääosin hyvin pientä metsänomistajaa toimii järjestöjen ulkopuolella. Monet näistä suorittavat puunkorjuuta epäsäännöllisin välein. Yhteensä näiden metsänomistajien osuus on noin 10 prosenttia Norjassa kaadetun raakapuun kokonaistoimituksista. He myyvät tavaransa joko yksityisesti teollisuuden puunostajille tai riippumattomien raakapuukauppiaiden välityksellä. Nämä kauppiat toimivat useimmiten Østfoldissa.

5.2. Raakapuun ja hakkeen ostajat

5.2.1. Sahapuun ostajat

- (33) Norjassa on noin 600 saha- ja höyläamölaitosta. Jokainen saha itse, tai jos on perustettu omistajien yhteenliittymä, saharyhmä, hankkii tarvittavan sahapuun. Lisäksi joitakin sahapuuhanintoja voivat tehdä paperi- ja selluteollisuuden hankintaorganisaatiot, joko siksi, että ne itse omistavat sahoja, kuten Norske Skog, tai vaihtaakseen sahapuuta hakkeeseen sahojen kanssa.

5.2.2. Kuitupuun ja hakkeen ostajat

- (34) Pienehköt paperi- ja sellutehtaat saattavat ostaa kuitupuuta yksittäisesti omalta maantieteelliseltä alueeltaan, mutta noin 90 prosenttia siitä hankitaan kuitupuun hankintaorganisaatioiden välityksellä.
- (35) Norsk Virke AS on Norske Skogin (91 prosenttia) ja A/S Unionin (9 prosenttia) omistama yhteishankintayhtiö. Se hankkii kuitupuuta ja haketta Norske Skogin ja Unionin puunjalostusteollisuudelle, lukuun ottamatta Itä-Norjassa sijaitsevaa Saugbrugsforeningen ja yhtiön Ranskassa ja Itävallassa sijaitsevia tehtaita. Lisäksi se toimittaa raaka-ainetta Norske Skogin rakennuslevyjä valmistaville yhtiöille, Norske Skogin paperi- ja sellutehtaille kaiken niiden käyttämän kierrätyspaperin sekä sahatavaraa neljälle Norske Skogin omistamista seitsemästä sahalaitekselta. Yhtiö ostaa lähes 60 prosenttia Norjan kuitupuutuotannosta.
- (36) Østfoldtømmer ANS on yhteinen hankintayhtiö, jossa ovat mukana Borregaard Industries Limited, M. Peterson & Søn A/S ja Norske Skog Saugbrugs AS (Saugbrugsforeningen), ja joka toimii Østfoldissa Itä-Norjassa. Se ostaa kuitupuuta ja haketta omistajiensa tuotantolaitoksille Østfoldissa sekä myös Rena Kartonille. Østfoldtømmerin osuus Norjan kuitupuutoimituksista on yli 30 prosenttia.

- (37) Kuitupuun ja hakkeen pääasiallisten ostajien osuudet maantieteellisen sijainnin mukaan ryhmiteltynä ilmenevät taulukosta 2:

Taulukko 2

Kuitupuun ja hakkeen ostot vuonna 1995 (1 000 m³)⁽¹⁾

Alue	Yhtiöt	Kuitupuu	Hake	Yht.	%
Itä	Østfoldtømmer	629	774	1 403	95
	Rena	68		68	5
	Yhteensä	698	784	1 482	100
Länsi	Norsk Virke	1 439	489	1 928	86
	Borregaard	185		185	8
	Fritzøe	71	60	131	6
	Yhteensä	1 695	549	2 244	100
Etelä	Egeland	37		37	10
	Hunsfos	169	63	232	64
	Rygene	91		91	25
	Yhteensä	297	63	360	100
Pohjoinen	Norsk Virke	578	272	850	100

(¹) Taulukko on laadittu TFB:n antamien tietojen perusteella.

- (38) On huomattava, että taulukon prosenttiluvuista ei käy ilmi alueilla vallitseva kilpailutilanne. Norsk Virkellä on oikeus ostaa kuitupuuta ja haketta tietyillä pienillä Itä-Norjan alueilla. Rena Karton ostot hoitaa TFB:n mukaan Østfoldtømmer. Norsk Virke ja Østfoldtømmer ja mahdollisesti muutkin TFB:n jäsenet tekevät tapauskohtaista yhteistyötä kuljetusten yhteensovittamiseksi ja saattavat tehdä alueiden välisiä raakapuun ja hakkeen vaihtokauppoja. Nämä tekijät eivät ole nähtävissä yllä olevassa taulukossa. On myös muistettava, että taulukon numeroihin sisältyvät myös lehtipuuta ja lehtipuuhaketta koskevat luvut. Vuonna 1995 TFB:n jäsenille myytiin yhteensä 4,84 miljoonaa kuutiometriä havupuumassaa ja -haketta.

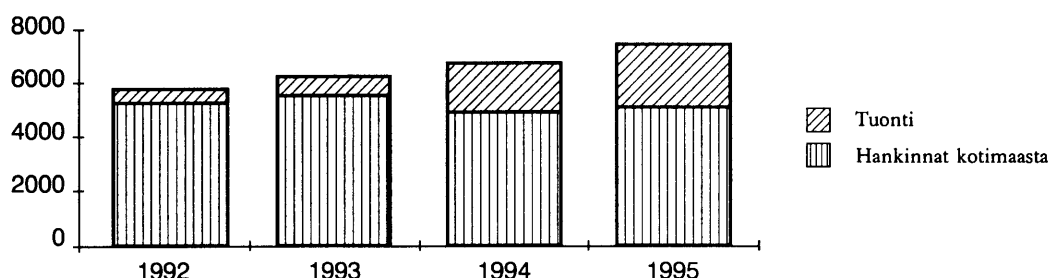
5.3. Kansainvälinen kauppa

- (39) Raakapuun myyntiä muihin maihin rajoittavat melko suuret kuljetuskustannukset, kysyttyjen puutyyppien ja -laatuojen saatavuus, puun tuoreusvaatimukset sekä erot esimerkiksi puun mittausta ja kuorintaa koskevilla kansallisilla säännöksillä. Hakekauppaa rajoittaa lisäksi se, että kyseinen tuote on irtotavaraa. Kansainvälinen kauppa on tästä huolimatta kasvussa. Yhtenä syynä tähän on lähinnä eteläisen pallonpuoliskon maista tulevien nopeasti kasvavien ja siksi myös halvempien puutyyppien lisääntynyt käyttö eri puutuotteisiin, joihin aiemmin käytettiin vain pohjoisessa kasvanutta puuta. Venäjältä ja Baltian maista tuotavan suhteellisen edullisen havupuun lisääntynyt saatavuus on myös lisännyt Pohjois-Euroopan puukauppaa. Kierrätyspaperin käyttö on osaltaan vähentänyt paikallisten tai alueellisten raakapuutoimitusten tarvetta. Norjassa on tällä hetkellä teollisuuden käyttöön tuotavan raakapuun tuonnissa nettoylijäämä.

- (40) Kuitupuun ja, vaikkakin vähemmässä määrin, myös hakkeen tuontimahdollisuudet ovat suhteellisen laajat, koska Norjan paperi- ja selluteollisuudella on pääsy satamiin ja se kykenee ostamaan suuria määriä kerralla. Näin kaupan suurimpana esteenä olevat yksikkökohtaiset kuljetuskustannukset voidaan pitää alhaisina. Toisaalta kuitupuun vientiä näyttävät rajoittavan muun muassa Norjan maantieteelliset olot ja pinnanmuodostus, jotka nostavat puun keräys- ja kuljetuskustannuksia, melko korkeat tuotantokustannukset sekä se, että yksityiset metsänomistajat ovat pieniä ja heidän metsänsä ovat hajallaan. Kuitupuukauppaa on kuitenkin perinteisesti käyty Ruotsin rajan lähellä sijaitsevilla alueilla. Hakekauppa on vieläkin vähäisempää, mikä johtuu siitä, että kyseinen tuote on irtotavaran luonteista ja että tavarantoimittajilla eli sahoilla ei aina ole pääsyä satamiin.

Taulukko 3

TFB:n jäsenten hankinnat kotimaasta ja tuonti havukuitupuun ja -hakkeen osalta
(1 000 m³)⁽¹⁾

- (41) Kuten yllä olevasta taulukosta 3 ilmenee, kuitupuun ja hakkeen tuonti on kasvanut huomattavasti muutaman viime vuoden aikana. Vuonna 1994 tuonti enemmän kuin kaksinkertaistui, mikä johtui ilmeisesti puutuotteiden kysynnän kasvusta sekä Norjassa että muissa maissa samalla kun Norjassa hakkuut olivat ennätyksellisen alhaisissa lukemissa. Vuonna 1995 tuonti nousi melkein 2,5 miljoonaan kuutiometriin ollen yli 30 prosenttia Norjan metsäteollisuuden kuitupuun- ja haketoimitusten kokonaismäärästä. Ruotsi on suurin hankintalähde, mutta säännöllistä kauppaa käydään myös Suomen, Tanskan, Saksan, Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Ostot on mahdollista tehdä kansainvälisellä avistakaupalla, mutta silti suurin osa tuonnista perustuu vuotuisiin sopimuksiin.
- (42) Kuitupuun ja hakkeen vienti on suhteellisen vähäistä, 400–600 kuutiometriä vuodessa viime vuosien aikana, mikä vastaa noin 5–10 prosenttia Norjan teollisuuden käyttämästä kokonaismäärästä. Vienti suuntautuu naapurimaihin, pääasiassa Ruotsiin.
- (43) Kuitupuun suhteellisen hinnan kehitys näyttää olevan samanlaista Pohjois-Euroopassa. Toisaalta virallisten tilastojen mukaan⁽²⁾ sekä kuitupuun että sahapuun absoluuttisissa hinnoissa näyttää olevan suuria eroja myös Euroopassa. Eri maiden välinen hintojen suhteellisen kehityksen tai absoluuttisen tason vertailu on kuitenkin huomattavan vaikeaa, mikä johtuu muun muassa eroista raakapuutyyppien ja -laatuojen suhteellisissa osuuksissa, valuuttakurssivaihteluista, myyntiehtoista (esim. noudatettuna tienvarresta, CIF, pystymet-sästä), kansallisista mittausjärjestelmistä, maan sisäisistä hintavaihteluista ja luotettavien hintatilastojen saatavuudesta. Saatavissa olevan tiedon perusteella valvontaviranomainen ei voinut tehdä johtopäätöksiä Norjan hintatasosta ja -kehityksestä verrattuna muihin maihin.
- (44) Kuitupuusta ja hakkeesta valmistettavat puutuotteet menevät suurimmaksi osaksi vientiin. ETA-maiden sisällä puutuotteiden kauppa on yksi tärkeimmistä. Esimerkiksi vuonna 1994 paperin ja pahvin vienti Norjasta muihin ETA-maihin oli 5,9 miljardia Norjan kruunua⁽³⁾.

⁽¹⁾ Kaavio perustuu TFB:n antamiin tietoihin.

⁽²⁾ Ks. mm. "Forest product prices 1992–94" (metsätuotteiden hinnat 1992–94), Timber Bulletin, XLVIII painos (1995), N:o 1.

⁽³⁾ Lähde: Norjan viralliset tilastot.

II. OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

1. 53 artikla 1 kohta

- (45) ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka voivat vaikuttaa sopimuspuolten väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää tai vääristää kilpailua ETA:n soveltamisalueella.

1.1. 53 artiklan 1 kohdan yleinen sovellettavuus

- (46) TFB:n jäsenet ovat taloudelliseen toimintaan sitoutuneita yhtiöitä ja näin ollen 53 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja yrityksiä. TFB on yritysten yhteenliittymä. Tällöin VA-sopimusta on pidettävä yritysten välisenä sopimuksena tai vaihtoehtoisesti yhteenliittymän tekemänä päätöksenä.

1.2. Asian kannalta merkityksellisten markkinoiden määrittely

1.2.1. Tuotemarkkinat

- (47) VA-sopimus koskee TFB:n jäsenten tekemiä havuraakapuun ja hakkeen ostoja. Vaikka sahapuuta ei olekaan suljettu sopimuksen ulkopuolelle, TFB:n jäsenet ostavat pääasiassa kuitupuuta. Saatu sahapuu myydään sahoille tai vaihdetaan hakkeeseen. Tämän vuoksi tuntuu järkevältä rajoittaa markkinat koskemaan kuitupuuta ja haketta. Koska lehtipuu-kauppa on Norjassa suhteellisen vähäistä, on tämän arvioinnin lopputuloksen kannalta merkityksetöntä, pidetäänkö viitemarkkinoina havukuitupuun ja hakkeen markkinoita vai sisällytetäänkö tähän myös lehtipuun markkinat.
- (48) TFB:ssä on esitetty väite kuitupuun ja hakkeen kuulumisesta samoille markkinoille. Vaikka kuitupuuta ja haketta pystytäänkin todellisuudessa käyttämään melko paljon fyysisesti toisiaan korvaavina raaka-aineina, näiden kahden tuotteen kilpailuolosuhteiden on kuitenkin useiden tekijöiden kohdalla todettu olevan erilaiset. Hake on sahalaiteissa sahapuun jalostuksesta syntyvä sivutuote ja siksi tuotetun hakkeen määrä määräytyy sahalaiteiden lopputuotteen kysynnän mukaan eikä niinkään teollisuuden hakkeen tai kuitupuun kysynnän mukaan. Hakkeen suhteellisesti suuremmasta tilavuudesta ja tukkipuuhun verraten nopeasta pilaantumisesta johtuvat pitkäaikaisvarastoinnin ongelmat lisäävät tarjonnan joustamattomuutta entisestään. Koska hakkeella ei juurikaan näy olevan taloudellisesti kannattavaa käyttöä, sahat ovat ostajiin nähden heikommassa asemassa kuin kuitupuun toimittajat. Vaikka hakkeen hinnoittelun ja kuitupuun hinnan välinen yhteys myönnetäänkin, hakkeen lopullinen hinta näyttää riippuvan enemmän sahan ja paperi- ja selluteollisuuden välisistä neuvotteluasemista kuin kuitupuun hinnasta. Tämän perusteella hake ja kuitupuu eivät näyttäisi kuuluvan samoille markkinoille. Olisi kuitenkin huomattava, että koska TFB:n jäsenten suhteellinen markkina-asema näyttää olevan sama riippumatta siitä, katsotaanko hake ja kuitupuu kuuluvaksi samoille vai eri markkinoille, eron tekeminen näiden välillä ei vaikuta asian arviointiin.
- (49) On myös mietittävä, pitääkö kuitupuu- ja hakemarkkinoita jaotella pitemmälle. On totta, kuten TFB huomauttaa, että loppukäyttäjät eivät voi normaalisti korvata kuitupuun ja hakkeen eri tyyppisiä ja laatuja keskenään, mikä johtuu osittain hintaeroista ja osittain teknisistä vaatimuksista. Jotkut tärkeät kaupankäynnin ehdot, kuten kuljetuksen järjestäminen ja mittausvaatimukset, ovat näiden markkinoiden osalta kuitenkin samat. Lisäksi ostajat ja jossain määrin myös myyjät, jotka määrittävät hinnat ja muut kaupankäynnin ehdot, ovat periaatteessa samoja sekä kuitupuu- että hakemarkkinoilla. Käsiteltävien sopimusten kilpailuvaikutuksia arvioitaessa riittää näin ollen kun viitataan kuitupuumarkkinoihin ja hakemarkkinoihin.

1.2.2. Maantieteelliset markkinat

- (50) Lähtökohtana asian kannalta merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden määrittelylle on se maantieteellinen alue, jolla tarkasteltavia sopimuksia sovelletaan. Käsiteltävänä olevan asian kohdalla alue on Norja. Aluetta voidaan kuitenkin laajentaa, mikäli ne kilpailuolosuhteet, joita tuotteeseen sovelletaan, ovat asiallisesti samat kaikille elinkeinonharjoittajille laajemmalla maantieteellisellä alueella.
- (51) TFB:ssä esitetyn väitteen mukaan asian kannalta merkityksellisiin maantieteellisiin markkinoihin kuuluvat Norja, Ruotsi, Tanska, Saksa, Suomi, Puola, Englanti, Skotlanti, Venäjä ja Baltian maat, joista kaikista yhdessä käytetään jäljempänä nimitystä Pohjois-Eurooppa. Perusteluna tälle on se, että näistä maista tulevan kuitupuun ja hakkeen tyypit ja laadut ovat keskenään korvattavissa ja että näiden maiden välinen kauppa on huomattavan vilkasta ja hintakehitys alueen sisällä samanlaista. On myös korostettu, että vaikka kuljetuskustannukset ovat Norjan maantieteellisistä oloista ja pinnanmuodostuksesta johtuen suhteellisen korkeat, tuonti saattaa olla silti edullista, mikäli hinta on suhteessa oikea ja mikäli löytyy järkeviä kuljetusratkaisuja. Tämä ilmenee tuonnin tämänhetkisestä tasosta; tuonti oli 25–30 prosenttia kaikista kuitupuun ja hakkeen toimituksista (vuosina 1994/1995).
- (52) Valvontaviranomainen ei ole pystynyt tekemään lopullisia päätelmiä saatavissa olevista Pohjois-Euroopan hintavertailuista (ks. kohta 43). Yleisenä huomiona voidaan kuitenkin todeta, ettei olisi mitenkään hämmästyttävää, jos raakapuun suhteellinen hintakehitys olisi samanlaista useimmissa maailman maissa. Tämä on todennäköistä, koska teollisten ostajien maksukyky raakapuun osalta riippuu kansainvälisessä kaupassa myytävien, ja pääasiassa myös kansainvälisesti hinnoiteltavien tuotteiden, kuten paperin, sellun ja muiden valmiiden ja puolivalmiiden tuotteiden hintakehityksestä. Tämä ei kuitenkaan välttämättä merkitse, että kuitupuulla olisi vain yksi maailmanlaajuinen markkina-alue. Eri maiden absoluuttiset hinnat näyttäivät päinvastoin vaihtelevan huomattavasti, mikä on merkki kansallisista markkinoista.
- (53) Yleisesti tunnustetaan, että Pohjois-Euroopasta tulevan sellun ja kuitupuun tyypit ja laadut ovat keskenään korvattavissa ja että ainakin juuri nyt kuitupuun ja jossakin määrin myös hakkeen tuonnille on olemassa hyvät mahdollisuudet. Norjalaiset ostajat ovat tarpeeksi suuria ostaakseen suuria määriä, esimerkiksi laivalastin, kyseisiä tuotteita ja pystyvät näin pitämään kuljetuskustannukset alhaisina. Tämän lisäksi niillä on pääsy satamiin. Suurin hankintalähde on Ruotsi, jonka rajaseuduilta tuotavan puun kuljetuskustannukset eivät ole sen suurempia kuin rajan läheisyydessä sijaitsevalle teollisuudelle toimitettavan kotimaisen raaka-aineen kuljetuskustannukset. Tästä huolimatta kuljetuskustannukset ja joidenkin paperi- ja sellutyypien laadulle asetetut erikoisvaatimukset rajoittavat kyseistä tuontia.
- (54) Norjalaiset myyjät joutuvat toisaalta kohtaamaan huomattavia vaikeuksia kuitupuun viennissä. Kuitupuun arvoon nähden korkeat kuljetuskustannukset aiheuttavat sen, että vienti ei ole varteenotettava vaihtoehto suurimmalle osalle metsänomistajia, ellei heidän metsänsä sijaitse Ruotsin vastaisen rajan tuntumassa tai sataman läheisyydessä. Tämän lisäksi yksittäiset metsänomistajat ovat yleensä liian pieniä voidakseen itse järjestää markkinoinnin, myynnin mukauttamisen eri mittausjärjestelmiin ja kuljetuksen, ja myyntiorganisaatioiden olemassaolo on myös osaltaan vähentänyt tätä toimintaa.
- (55) Kaikki nykyisten markkinaedellytysten yleiset ominaispiirteet, niin kotimaisten myyjien ja ostajien välisissä neuvotteluissa päätettävä hinnoittelu kuin jakelu- ja hankintajärjestelmätkin, ovat osoituksena markkinoiden kansallisesta luonteesta. Tuonnin suhteellisen suuren määrän voidaan samalla päätellä, että kotimaasta hankitun ja Ruotsista, Venäjältä ja Baltian maista peräisin olevan kuitupuun välillä on tiettyä kysynnän korvaavuutta. Yleisesti myönnetään, että hinnoilla, joilla hankkijat ovat onnistuneet ostamaan tuotteita näistä

maista, on vaikutusta norjalaisten ostajien ja myyjien välisiin hintaneuvotteluihin. Tämä saattaa jossakin määrin vaikuttaa markkinoiden toimijoiden neuvotteluasemiin ja se pitäisi siksi ottaa huomioon arvioitaessa kyseisten toimijoiden todellista asemaa markkinoilla. Tuonnin suhteellisen suuri määrä ei kuitenkaan itsessään riitä sellaisen päätelmän tekoon, että Norja ja sen tärkeimmät tuontimaat kuuluisivat samoille markkinoille. Päinvastoin, yleiset markkinaehdot ja edellä kohdissa 53 ja 54 mainitut kaupan esteet yhdessä aiheuttavat sen, että hinta ja muut kauppaehtot, tärkeimmät markkinoita rajoittavat tekijät, määritellään ensisijaisesti kotimaassa.

- (56) Samoin hakkeen hinnat päätetään sahan ja teollisuudelle puuta ostavan paikallisen tai alueellisen ostajan kesken käytävissä neuvotteluissa. Vaikka tavarantoimittaja saattaa käyttää tuontihintoja kattona tehdessään tarjousta sahalle, ei sahalla ole mahdollisuutta käyttää kansainvälisiä hintoja saadakseen korkeamman hinnan hakkeesta, koska vienti ei ole toteuttamiskelpoinen vaihtoehto. Hakkeen hinnat määräytyvät myös usein sen perusteella, että hakkeen hankinta sisältyy laajempaan sahapuun, hakkeen ja jossakin määrin myös kuitupuun vaihtoon. Tämän kaupan ehdot määräytyvät sen perusteella, miten sahalaitekset pääsevät käsiksi vaihtoehtoihin sahapuun hankintalähteisiin sekä hakkeen ja kuitupuun jakeluteihin, eikä niinkään sillä, mitkä ovat kauppatavaran hinnat kansainvälisillä markkinoilla. Näin ollen hakemarkkinoiden lopullisten kauppaehtojen määräytymisessä ovat kotimaiset tekijät vallitsevia.
- (57) Edellä selostetun perusteella on tehtävä päätelmä, että kilpailuehdot eivät asiallisesti ole tällä hetkellä Norjaa laajemmalla alueella riittävän homogeeniset, lukuun ottamatta ehkä joitakin Ruotsin raja-alueita Norjan rajan tuntumassa, jotta tällaista aluetta voitaisiin pitää yhtenä maantieteellisenä markkina-alueena. Näiden raja-alueiden kanssa käytävä kauppa ei ole mittasuhteiltaan sellaista, että se vaikuttaisi arviointiin tässä asiassa. Näin ollen voidaan Norjaa käyttää viitteenä puhuttaessa asian kannalta merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista kuitupuun ja hakkeen osalta.

1.3. Kilpailun rajoitukset

- (58) TFB:n jäsenet ovat markkinoilla kilpailijoita tai potentiaalisia kilpailijoita ostaessaan kuitupuuta ja haketta. VA-sopimuksella toteutetaan 53 artiklan 1 kohdassa c nimenomaisesti kiellettyjä markkinoiden jakamista koskevia järjestelyjä. Sopimus rajoittaa TFB:n jäsenten pääsyä vaihtoehtoihin kuitupuun ja hakkeen hankintalähteisiin ja tavarantoimittajien mahdollisuutta saada kilpailukykyisiä ostotarjouksia näistä tuotteista, ja vaikuttaa näin keinotekoisesti kysynnän ja tarjonnan tasapainoon. Sopimus voi myös välillisesti vaikuttaa kuitupuun ja hakkeen hintoihin tarjoamalla yhtiöille turvatut toimitusalueet, joilla kilpailu on vähäistä tai olematonta.
- (59) Kyseisiä kilpailun rajoituksia on pidettävä olennaisen tärkeinä, koska TFB edustaa käytännöllisesti katsoen kaikkia norjalaisia kuitupuun ja hakkeen ostajia, yhteenlasketun liikevaihdon ollessa yli 30 miljardia Norjan kruunua, ja koska sopimus markkinoiden jakamisesta kattaa koko Norjan.

1.4. Vaikutus kauppaan

- (60) Ilmoituksen kohteena oleva järjestely saattaa vaikuttaa välillisesti kuitupuun ja hakkeen hintoihin vähentämällä kilpailua hakkeen ja kuitupuun potentiaalisten ostajien välillä. Tämä vuorostaan saattaa vaikuttaa kuitupuun ja hakkeen vientiin, koska Norjan hintataso voi vaikuttaa kuitupuun toimittajien vientihalukkuuteen ja -mahdollisuuksiin. Norjan vienti on tunnetusti melko vähäistä, eli vain noin 5 prosenttia koko puunkorjuusta. Puuta viedään pääasiassa vain Ruotsin rajan tuntumassa olevilta alueilta ja joitakin satamien läheisyydessä olevilta rannikkoalueilta. Kyseinen vaikutus on näin ollen rajallinen.
- (61) Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan⁽¹⁾ hinnan määrittäminen välituotteelle, jota ei normaalisti viedä kyseiseltä alueelta, voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, jos kyseistä tuotetta käytetään tällä alueella jonkin muualla yhteisössä

⁽¹⁾ Ks. mm. BNIC II (Kok. 1987, s. 4789).

markkinoitavan tuotteen raaka-aineena. Käsiteltävänä olevassa asiassa ilmoitetut järjestelyt voivat vaikuttaa kuitupuun tai hakkeen hintoihin tai muihin kaupan ehtoihin välillisesti rajoittamalla kuitupuun ja hakkeen ostajien välistä kilpailua. Kuitupuu ja hake ovat väli-tuotteita, joita käytetään Norjalle tärkeiden vientituotteiden kuten paperin ja sellun pääraa-ka-aineina. Koska ilmoitetut järjestelyt voivat vaikuttaa kuitupuun ja hakkeen hintaan ja muihin kaupan ehtoihin, ne saattavat näin ollen vaikuttaa jatkojalostustuotteiden kaup-paan ETA-maihin.

- (62) Ilmoituksen kohteena oleva järjestely saattaa myös vaikuttaa kuitupuun ja hakkeen tuon-tiin. Hinta on määräävin tekijä kuitupuun hankinnassa. Muutokset kotimaisen kuitupuun saannissa vaikuttavat suoraan siihen, joutuuko Norjan teollisuus tuomaan kuitupuuta ja haketta jatkojalostustuotteita varten. Kotimaisen kuitupuun saatavuuden vaikutus tuontiin näkyy vuoden 1994 tilanteesta, jolloin puun korjuu väheni ja näin ollen myös kotimaisen kuitupuun saanti huononi, ja tuonti kaksinkertaistui vuoden aikana.
- (63) Kyseisten yritysten vaikutus asian kannalta merkityksellisiin markkinoihin ja niiden yhteenlaskettu suuruus huomioon ottaen voidaan siis todeta, että ilmoituksen kohteena olevat järjestelyt saattavat vaikuttaa kauppaan 53 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

2. 53 artikla 3 kohta

- (64) Täyttääkseen vaatimukset 53 artiklan 1 kohdan kiellosta tehtävään poikkeukseen hakijan on osoitettava, että sopimukset tehostavat tuotantoa tai jakelua tai edistävät teknistä tai taloudellista kehitystä jättäen kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä. Tällaisena hyötynä voidaan pitää asiallisesti saavutettua etua, joka on suurempi kuin kilpai-lulle aiheutuva haitta⁽¹⁾. Järjestelyihin sisältyvien rajoitusten on lisäksi oltava välttämät-tömiä näiden etujen saavuttamiseksi, eikä yrityksille saa järjestelyjen perusteella jäädä mahdollisuutta poistaa kilpailua, joka koskee suurinta osaa kyseisistä tuotteista. Valvontavi-ranomaisen mielestä ilmoitettujen järjestelyjen ei ole osoitettu täyttävän mitään näistä ehdoista.

2.1. Ilmoitusten kohteena olevista järjestelyistä koituvat edut

- (65) TFB väittää, että VA-sopimus laskee Norjan sellu- ja paperiteollisuuden kuljetuskustan-nuksia, vilkastuttaa puun korjuuta sekä varmistaa teollisuuden raaka-aineen saannin pysy-misen vakaana.
- (66) Kuljetuskustannuksia pienennetään lähinnä logistiikan tehokkaammalla organisoinnilla. Tällaisista järjestelyistä ei kuitenkaan ole ilmoitettu. TFB on päinvastoin ilmoittanut, ettei VA-sopimukseen suoraan liity logistiikkayhteistyötä. Varmistamalla, että teollisuuden ostajat ostavat kuitupuunsa ja hakkeensa lähialueiltaan tai ainakin niille osoitetulta alueelta, kuitupuun ja hakkeen kuljetusmatkojen voitaisiin ajatella lyhenevän, mutta tämä ei välttämättä tapahdu VA-sopimuksen ansiosta. Yhtä hyvin voitaisiin väittää, että "kulutet-tuaan loppuun" alueen tarjonnan yrityksen olisi pakko tuoda kuitupuuta tai haketta ulko-mailta niin, että kuljetuskustannukset saattaisivat jopa nousta, mielummin kuin että se ostaisi puuta muilta kotimaan alueilta. Näin ollen ei ole todennäköistä, että VA-sopimus itsessään todella laskisi kuljetuskustannuksia.
- (67) Tärkein puun korjuuta vilkastuttava tekijä on oletettavasti raakapuun hinta tai muut sille asetetut kauppaehdot. VA-sopimuksen voisi ajatella vilkastuttavan korjuuta kyseisillä alueilla, koska se varmistaa kuitupuun jakelutiet. Markkinoiden jakamista koskeva sopimus estää kuitenkin metsänomistajia ja muita myyjiä etsimään alueen ulkopuolelta ostajia, jotka voisivat tarjota parempia ehtoja kuitupuun myynnille kuin alueen tarjoamat ehdot ovat. Tämä ei kannustaisi myyjiä lisäämään puun korjuuta. Kaiken kaikkiaan markkinoiden jakamista koskevan sopimuksen vaikutus puun korjuuseen tulisi todennäköisesti olemaan vähäinen ja saattaisi kääntyä jopa päinvastaiseksi.

⁽¹⁾ Ks. mm. *Consten and Grundig v. Commission* (Kok. 1966, s. 299, ja erityisesti 348).

- (68) On myös ajateltavissa, että VA-sopimus ainakin jossakin määrin edistää raaka-aineen yksittäisille teollisuudenaloille kohdistuvan tarjonnan vakautta, koska sen ansiosta ostajien välisestä kilpailusta johtuva tarjonnan oikullisuus vähenee. On kuitenkin muita tekijöitä, kuten sopimusten pituus ja ajankohta sekä logistiikkajärjestelmien tehokkuus ja yksittäisten teollisuudenalojen käyttämä yleinen ostopolitiikka, jotka näyttäisivät olevan tässä suhteessa tärkeämpiä.
- (69) Ilmoitetuista järjestelyistä näyttää edellä todetun valossa olevan asiallisesti ottaen hyvin vähän tai ei ollenkaan etua. Toisaalta VA-sopimuksen markkinoiden jakamista koskeva järjestely tosiasiaassa estää yksittäistä ostajaa ostamasta kuitupuuta tai haketta "oman" alueensa ulkopuolelta, riippumatta siitä, ovatko ostot taloudellisesti kannattavia senhetkiset kysyntä- ja tarjontaolosuhteet huomioon ottaen. Yhtä lailla VA-sopimus estää kuitupuun ja hakkeen myyjiä etsimään oman alueensa ulkopuolelta ostajia, jotka saattaisivat pitää perusteltuna tarjota parempia ehtoja kuin mitä alueella tarjotaan. Ilmoitetut järjestelyt vaikuttavat näin ollen erittäin negatiivisesti kuitupuun- ja hakemarkkinoiden kilpailuun, mistä saattaa olla seurauksena varojen kohdentumisen tehottomuutta näillä markkinoilla.
- (70) Tämän vuoksi on tehtävä se johtopäätös, ettei mikään ilmoitettujen järjestelyjen eduista asiallisesti ottaen ole suurempia kuin kuitupuun- ja hakemarkkinoiden kilpailulle aiheutuva haitta. Ei siis voida katsoa osoitetun, että VA-sopimus tehostaisi tuotantoa tai jakelua tai edistäisi teknistä tai taloudellista kehitystä 53 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

2.2. Rajoitusten välttämättömyys

- (71) Koska ilmoituksen kohteena olevista järjestelyistä ei ole osoitettu aiheutuvan 53 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun poikkeuksen myöntämiseksi vaadittavaa hyötyä, ei ole olennaisen tärkeää määritellä, ovatko sopimusten sisältämät rajoitukset välttämättömiä kyseisen hyödyn saavuttamiseksi. Pitäisi kuitenkin huomioida, että vaikka järjestelyt olisivatkin omalta osaltaan vaikuttaneet ilmoitettuihin etuihin, joita ovat esimerkiksi alhaisemmat kuljetuskustannukset, raakapuun tuotannon vilkastuminen ja paperi- ja selluteollisuuden raaka-aineen tasainen saanti, ja vaikka kilpailulle aiheutuneet haitat eivät olisi olleet näitä etuja suurempia, olisi vaikea ymmärtää, miksi järjestelyn seurauksena syntyvät kilpailunrajoitukset olisivat välttämättömiä kyseisten etujen saavuttamiseksi.
- (72) Kuljetuskustannusten alentamiseksi kuitupuun ja hakkeen ostajien yhteistyö logistiikan yhteensovittamisen muodossa ilman markkinoiden jakamista olisi luultavasti tehokkaampi ja vähemmän rajoittavia vaikutuksia sisältävä keino kuin VA-sopimus. Samoin joustava hinnoittelujärjestelmä ja yksittäisten teollisuuden ostajien harjoittama aktiivinen ostopolitiikka vaikuttaisi todennäköisesti myönteisemmin metsänomistajien hakkuuintoon ja puun tarjonnan vakauteen kuin tarjonnan maantieteellinen jakaminen.
- (73) Vaikka ilmoitetut järjestelyt olisivatkin näin ollen osaltaan tehostaneet tuotantoa tai jakelua tai edistäneet teknistä tai taloudellista kehitystä, kyseisiin yrityksiin kohdistetut rajoitukset eivät näytä olevan välttämättömiä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

2.3. Kilpailun poistuminen

- (74) Vaikka ei olekaan tärkeää määritellä, saattaisivatko ilmoitetut järjestelyt johtaa kilpailun poistumiseen olennaisilta osin, koska muut poikkeuksen saamisen edellytykset eivät täyty, valvontaviranomainen haluaisi tehdä asiasta seuraavia huomautuksia. Ilmoitetut järjestelyt kattavat melkein koko kotimaisen kuitupuun ja hakkeen tarjonnan. Tämä vastaa noin 70 prosenttia Norjan paperi- ja selluteollisuudelle toimitettavan kuitupuun ja hakkeen kokonaistarjonnasta. Muutamaa sellaista toimittajaa lukuun ottamatta, joiden sijainti on sellainen, että naapurimaiden paperi- ja selluteollisuuden kannattaa ostaa niiden tuotteita, ei Norjan markkinoilla ole TFB:n jäsenille vaihtoehtoisia ostajia. Tämän vuoksi on tehtävä johtopäätös, että ilmoitetut järjestelyt tarjoavat TFB:lle ja sen jäsenille mahdollisuuden poistaa kilpailun lähes kaikkien kyseisten tuotteiden osalta.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

TFB:n jäsenten välillä 22 päivänä tammikuuta 1986 solmittu sopimus, jota kutsutaan nimellä virkesforedelingsavtalen, ja siitä 25 päivänä maaliskuuta 1996 tehty tarkistettu versio rikkovat ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan säännöksiä.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa tarkoitettuun sopimukseen ei myönnetä ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta.

3 artikla

Kyseisten yritysten on heti lopetettava 1 artiklassa mainittu rikkomus ja pidättäydyttävä ryhtymästä mihinkään samaan tavoitteeseen tähtäävään tai saman vaikutuksen omaavaan järjestelyyn.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville:

Treforedlingsindustriens Bransjeforening,
A/S Egelands Verk,
Hunsfos Fabrikker,
Peterson Moss A/S,
Norske Skogindustrier ASA,
Borregaard Industries Ltd,
Rena Karton AS,
Rygene-Smith & Thommesen AS,
Fritzøe Fiber A/S ja
A/S Union

Ainoastaan tämän päätöksen englannin- ja norjankielinen versio ovat todistusvoimaisia.

Brysselissä 24 päivänä huhtikuuta 1997.

*EFTAn valvontaviranomaisen
puolesta*

Knut ALMESTAD

Puheenjohtaja
